

MARKOVI KONACI

Prijatelj u jednoj redakciji koji je imao neko od osobina iz ređa spontanih vrednosti, dobranameran intelektualac, rastimovan koliko dozvoljavaju studije isključivo nadrealistički elementima života, načet knjigama i pomoćnom konfuzijom, neprekidno mi je, u fazi prijateljstva, ponavljao ležernu drugarsku filozofsku bukvicu: da ne treba „ujedati“ autoritete da ne postoji Sudija kome bi se definitivno moglo povratio i „presude“ koje slediće sudjenje ne bi oteralo u nistarivo. Itsl. Zato je, kad ga nisam poslušao, po navici, iz svoje boenke mansarde, strahovito žučno, iskreno, traperski, potegao sablju kada sam u jednom sedm profesoru neodgovorno, ironično, u jednom tekstu otkriva neke osobine Kraljevića Marka i jednom dugogodišnjem službeniku književnosti uzgredeno, „likvidatorski“ pridao neke oznake sekretarstva. Voleo sam u tom prijatelju sluh za bogatstva obične situacije, intelektualnu mękotu i dusevnost prema neizrazitim primercima ljudi, trenutku vanrednih lucidija koji su obasjivali moju i njegovu izgubljenos u metafizičkim mansardama i nije me vredjala njegova Pataki-pedagogija. Ali iz dana u dan, polako, vrežilo se sanznanje da taj stav, taj sentimenatalni intelektualni otpor prema bilo kakvoj kohezivnoj socijalnoj akciji, makoliko gipku u pojmu i živim vidovima, nije samo njegov stav nego većine mojih vršnjaka koji misle o smislu mišljenja i kazivanja sebe.

Njihov um je „razjeden“ mnóstvom protivteza, mogućnosti koje otkriva u elementima sveta, poukama prošlosti koje su uvek na neki način odbacivale svirepo zacrtane vizije, doslednosti u kojima nakon „definitivnih“ sumiranja procesa otkrivamo koštunje, antičoveće dogme. Markar one u jednom trenutku znaličile i plodno načelo, motiv promene i kretanja u sili zaostrenog zahteva prema trenutnom izgledu tog sveta. Moji prijatelji imao je, znači, neki maglovit dorad sa tom „opasnom i gracioznom“ dijalektikom i više no ikad u takvim njegovim iskrenostima voleo sam što dejstvo knjiga nije ravno neurasteniji, virusima intelektualstine i posuvrarene logike medveda koji se negačao eksera. Strah u njima, u nama svima, od opakosti jednog izbora, oklevanje pred *javnom kućom mogućnosti* nije novi strah. Taj strah nije lišen jedne destruktivne i apak kreativne moći; počaćava sumnju, podiže predmete mišljenja, daje stvarima ozbiljne, odgovorne dimenzije, ishava površnog gradjan skog osećanja razbaškarenosti... Ali na drugoj strani i u drugim vidovima posledica, taj strah, jezgrenom nemoci, čiji je proizvod, paralitični misao, vezuje ruke i sakati akciju. Valery je majstorski precizno sažeо taj strah u etiketi: Javna kuća mogućnosti. Ona nikako ne umanjuje bogatstvo moguće akcije, uprkos otporima koji dolaze zbog konvencionalnih predstava o takvim prostorijama. Prosto: postoji vrsta ljudi sposobnih da otkriju izvore uživanja u prezrenim javnim kućama, ponore senzibilitetu, odbačene lepotu te kao što postoji suma mislenih energija koje su u javnim kućama mogućnosti nalazile vruhunske trenutke lične i objektivne istorijske afirmacije. Treba čekati trenutak *ukrštanja*, spregovite energiju ličnosti i nadličnosti, trenutak relativne sigurnosti kada akcija preteže na polu sadašnjice i sve se energije usmeruju i utremljuju na prevladavanje određene opne, obruču koji je držao zarobljene moći preobražavanja, talase promene. „Poslednji sekund devetom mesecu“ kada iz mraka i nekakve barsunaste mekoće nebiča dolazi kolut istinske afirmacije životnog. Istinska lucidnost darovitih, neosporni sluh za akciju ogleda se u stepeni senzibilnosti za takve trenutke. Neka je iluzija ta misao o sebi, kao *akcionoj žizi*, sfera, neka je ištešna vizija taj njegov istorski uspon, subjekt živiti, potvrđuje se već *kao generičko biće* u svetu koji i bez toga teče i, bez njega još više, ističe drevna pitanja smisla, sudbine, života.

„Javna kuća“ po ubočajenim predstavama i izandjali presudama, znači vrstu socijalne jereši i odlazak u nju definisan je vazda, precutno ili javno, kao nešto što *zaslužuje* da kažnjevano pedagoškim packama društva. Zadrti građanin, onaj svuda prisutni, i danas gdegde moći, gojazni, novcem i položajem osudjeni stanovnik zemlje, odvraća je vazda glavu kad god je pominjan taj golicav sjaj mogućnosti javne kuće, ustrožavaju je ton, ističući dimenzije nacionalne i potrodične odgovornosti za moral. Bez metafora, na platnu naše gradjanske parvenije, kako izgleda problem?

Naša gradjanska kulturna istorija, preciznije istorija skorojevića, pokazuje neospornim tokovima istinitost starinskog opažanja po kome u dnu svakog čovečkog drama čivitinska priroda vlastnika. „Razgrbile čoveka u srušnu seoskom „svoga kućica svoja slobodica“, da u životu nije ipak najvažnije zbirka pesama ili superlativi sa kritičarskog postolja nekih „bogova“, da svoju glinenu ututkanu slobodu stihovala preobraze u slobodu akcije, sisteme promene i moralnog davanja — to su poštašljive didaktike koju je njihov praktični genije davno smestio u starinaru. Strahovito je falš naglašavati danas, posle svih pokopanih zabluda skriličanstva, da to strasnije akcentiranje moralne akcije, insistiranje na *dialektičkoj* svesti ne znači vratjanje na uprošćeno, kinesko *sustavljanje tvoračkog akta*, na skupštinski optimizam u književnosti, prema kojem kolicića proizvodenje zamjenjuje osobnost a socijalni efekat umetničke perspektive dela. Danas se zna: sitno seosko gospodinstvo na planu estetskog dejstva stvorilo je dela neizlečive osrednjosti kritičari zagovornici, „ideolozi sitne književne buržoazije“, ostali su samo u dokumentima književne industrije. Mogu, prema tome, naši laureati, kadifeni neosonetisti, unuci Rakićeve kneginje Jefimije i dalje do mile volje, da „vezu svileni darak na dar fiktivnom manastiru“, da ureduju privatne književne vitrine i sijaju od poeteke egzaltacije kad ih recimo M. Bogdanović predlaže u „članstvu književnika“. Ispinjene

značnoj viziji *postajanja*, kreativnih negacija i darovite sumnje.

A redakcijski prijatelj? Imu li mesta njegovom svetskom bolu i talasima melanholije u tim prizemnim sistemima misli, u tom silaženju, putovanju ka sigurnoj svojevoljnoj osudi na vegetiranje? Srećo sam ga tamo (u javnoj kući!) jedne aprilske večeri puno mirisa, zvonjave i sunara. Čekao je. Hoće li se odlučiti? Nije moralist, tako je bar govorio, trebalo bi. Ali tu nedavno, doznao sam da je nepovratno, neizlečivo „uspeo“, da spremia tezu, i da ga je jedna moćna univerzitetska ažda ja uspela da proguta...

Poentiranje je izlisko: da ti Markovi konaci književnog neutralizma prestanu da inspirišu mladje, da ti mladi odbade filozofiju „parčeta hleba“ tako sličnu seoskom „svoga kućica svoja slobodica“, da u životu nije ipak najvažnije zbirka pesama ili superlativi sa kritičarskog postolja nekih „bogova“, da svoju glinenu ututkanu slobodu stihovala preobraze u slobodu akcije, sisteme promene i moralnog davanja — to su poštašljive didaktike koju je njihov praktični genije davno smestio u starinaru. Strahovito je falš naglašavati danas, posle svih pokopanih zabluda skriličanstva, da to strasnije akcentiranje moralne akcije, insistiranje na *dialektičkoj* svesti ne znači vratjanje na uprošćeno, kinesko *sustavljanje tvoračkog akta*, na skupštinski optimizam u književnosti, prema kojem kolicića proizvodenje zamjenjuje osobnost a socijalni efekat umetničke perspektive dela. Danas se zna: sitno seosko gospodinstvo na planu estetskog dejstva stvorilo je dela neizlečive osrednjosti kritičari zagovornici, „ideolozi sitne književne buržoazije“, ostali su samo u dokumentima književne industrije. Mogu, prema tome, naši laureati, kadifeni neosonetisti, unuci Rakićeve kneginje Jefimije i dalje do mile volje, da „vezu svileni darak na dar fiktivnom manastiru“, da ureduju privatne književne vitrine i sijaju od poeteke egzaltacije kad ih recimo M. Bogdanović predlaže u „članstvu književnika“. Ispinjene

značnoj viziji *postajanja*, kreativnih negacija i darovite sumnje.

Senghor ovako definira crnačku umjetnost: 1. Umjetnost je se proizvod, tj. radom, opća aktivnost čovjeka. Umjetnik je homo faber koji se ostvaruje u homo sapiens. 2. Umjetnost je funkcionalna, 3. Umjetnost je povozana s danom i drugom, 4. Umjetnost stvaraju svi, ona je za sve, 5. Umjetnost je angažiranje...

Crnačka poezija koja je nastala uglavnom posljednjih 40 godina, označava prvorazredni svjetski kulturni dogadjaj i izrasla je na sjemenu afričke kulture... Latinsko-američka poezija, koja nosi u sebi smionost i revolucionarnost, protakana je crnačkim ritmovima i afričkom baštinom...

Crnački pjesnici engleskog i francuskog izraza predstavljaju same poeziju pročetu crnačkom, nego i potpuno novi sok koji je ušao u poeziju upocene engleskog i francuskog izraza...

Crnački pjesnici, iako su proizašli iz različitih rasa i različitih krajeva, imaju svi nešto zajedničko: svoje patnje i svijest da u svijetu, koji se još nije izlječio od rasizma, postoje patnje vezane za crnu put kože.

Oni su unijeli u svjetsku književnost i kulturu svijet u kojem se oni izražavaju, a drugi necrni takoder prepoznavaju sebe.

Oni su porekli sve lažne fraze svojih ugnjetaća; njihova djela pokazuju baštinjeni talente i individualne talente.

Oni su stvorili književnost koja je zato što je istinska književnost — osvijetlila podjarmeni svijet zbožje bogi i bijede sa svim posljedicama koje su iz toga izaslile: revolt ili poniranje, smisionost ili strah; moralna napetost ili abulija; crnaštvo ili asimilacija; ponos ili stid, nada ili očaj. Ako spojimo sve o alternative u jedinstvu pojava, u jedinstvu uroaka — sudbinu crnaca u svijetu — shvatiti čemo i važnost crnačke književnosti. Niknuvši — kao umjetnost — iz najviše čovječne dubine, iz haosa gdje se osjećaji nepravde i kontradikcije isprepliću kao zmije, oni su izazili ovaj haos preko revolucionarne i nove književnosti; nove u njihovoj vlastitoj tradiciji i u književnosti upocene...

Necrni bijeli pisac XX vijeka može lako postati žrtva deformacija koje je Zapad prouzrokoval umjetnosti tokom stoljeća te se on mora hrabro boriti da izvuči nistavni lukušu da ih književna „vlaštela“ oglasi don kihotima, prividnim avangardistima i da prosedoj senilnim istorijsko-uteljicima donose školske zadatke za ocenu. Uostalom, zar ih toliko decenija relativizma nije naučilo pameti: varljiva varijanca poslovice „bolji je soko na grani nego vrabac u ruci“ neka ostane kao nasledstvo suludo iskrivenih pisaca. Oni imaju svoj put, i (tudj) skut, oni su književnici!

Miroslav EGERIĆ

IZBOR IZ LISTOVA I ČASOPISA

TRAGOM AFRIČKE CRNAČKE KULTURI.

Petar GUBERINA: „...Crnu Afriku poznamo od III-eg vijeka n. e. Prema pisanim podacima prvo veliko carstvo bila je Gana. Carstvo Gana trajalo je od III-ćeg v. do 1240. g. Poslije toga stvoreno je carstvo Mali. Citav afrički kontinent bio je posut vrlo razvijenim političkim jedinicama koje su u slobodi razvile jaku kulturu. Spomenimo samo beninsknu umjetnost, jorupsku kulturu i bantu filozofiju. Civilizacija je bila prozivela čitav kontinent. Frobenius je napisao: „Crnci su civilizirani do koštane srži. Ideja crnaca barbara je evropski izum...“

Umjetnost tradicionalne Afrike je očišćenje nekategorijalne konceptcije umjetničkog stvaranja. Evropa je čekala XX vijek i moral je inspirirati Afrikom da teoretski dodje do ovakve pravilne koncepcije umjetnosti.

Senghor ovako definira crnačku umjetnost: 1. Umjetnost je se proizvod, tj. radom, opća aktivnost čovjeka. Umjetnik je homo faber koji se ostvaruje u homo sapiens. 2. Umjetnost je funkcionalna, 3. Umjetnost je povozana s danom i drugom, 4. Umjetnost stvaraju svi, ona je za sve, 5. Umjetnost je angažiranje...

Crnačka poezija koja je nastala uglavnom posljednjih 40 godina, označava prvorazredni svjetski kulturni dogadjaj i izrasla je na sjemenu afričke kulture... Latinsko-američka poezija, koja nosi u sebi smionost i revolucionarnost, protakana je crnačkim ritmovima i afričkom baštinom...

Crnački pjesnici engleskog i francuskog izraza predstavljaju same poeziju pročetu crnačkom, nego i potpuno novi sok koji je ušao u poeziju upocene engleskog i francuskog izraza...

Crnački pjesnici, iako su proizašli iz različitih rasa i različitih krajeva, imaju svi nešto zajedničko: svoje patnje i svijest da u svijetu, koji se još nije izlječio od rasizma, postoje patnje vezane za crnu put kože.

Oni su unijeli u svjetsku književnost i kulturu svijet u kojem se oni izražavaju, a drugi necrni takoder prepoznavaju sebe.

Oni su porekli sve lažne fraze svojih ugnjetaća; njihova djela pokazuju baštinjeni talente i individualne talente.

Oni su stvorili književnost koja je zato što je istinska književnost — osvijetlila podjarmeni svijet zbožje bogi i bijede sa svim posljedicama koje su iz toga izaslile: revolt ili poniranje, smisionost ili strah; moralna napetost ili abulija; crnaštvo ili asimilacija; ponos ili stid, nada ili očaj. Ako spojimo sve o alternative u jedinstvu pojava, u jedinstvu uroaka — sudbinu crnaca u svijetu — shvatiti čemo i važnost crnačke književnosti. Niknuvši — kao umjetnost — iz najviše čovječne dubine, iz haosa gdje se osjećaji nepravde i kontradikcije isprepliću kao zmije, oni su izazili ovaj haos preko revolucionarne i nove književnosti; nove u njihovoj vlastitoj tradiciji i u književnosti upocene...

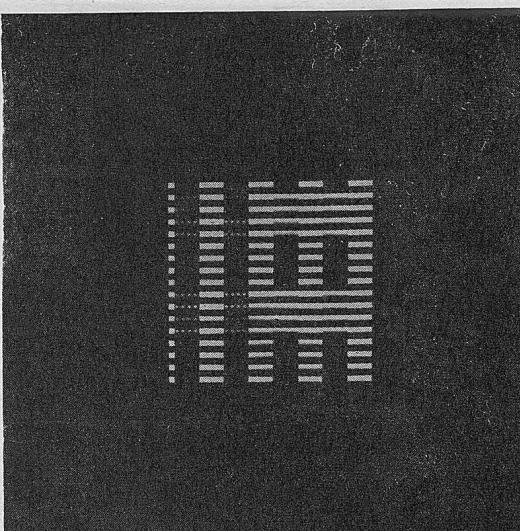
„Jučer upravljana silom, ali osvojena, Afrika je spremna da pruži svijetu svoju posebnu potruku i da doprinese ljudskom roru plod svojih istaknutih umjetničkih kvaliteta. To proizlazi iz konkretne situacije u kojoj se danas nazale crnici, ali i iz baštine kulture crnačke Afrike gdje je predstavnik naroda morao da bude istovremeno najjači predstavnik njeđiće kulture.

Kultura je baština i praksa čitavog naroda...

Crnački kulturni radnici, iako malobrojni, iznijeli su mnogostruki funkcije kulture i upotrebljavali je kao moćno oružje protiv kolonizacije. Kulturni radnici postali su politički radnici i obrnuti. U tom valoriziranju vlastite kulture iznijeli su velike ljudske vrijednosti koje su bile u osnovici njihove tradicionalne kulture: komunikaciju, ontologiju koja vodi humanizmu, povezanost svega što postoji zajedničko vlastištvu nad zemljom, umjetničko stvaranje kao dio opteg života, visoku ulogu žene i jednako-pravost polova, ali iznad svega ljubav prema drugima i mržnju protiv mržnje...

„Jučer upravljana silom, ali osvojena, Afrika je spremna da pruži svijetu svoju posebnu potruku i da doprinese ljudskom roru plod svojih intelektualnih mogućnosti i potoku svoje vlastite kulture“ (Seku Ture) ...”

(„Naše teme“ br. 7 juli 1961.)

diter rot

knjiga a br. 22

nosa trivijalne politike vlasti, se vse energije usmeruju i usmjeruju na prevladavanje određene opne, obruču koji je držao zarobljene moći preobražavanja, talase promene. „Poslednji sekund devetom mesecu“ kada iz mraka i nekakve barsunaste mekoće nebiča dolazi kolut istinske afirmacije životnog. Istinska lucidnost darovitih, neosporni sluh za akciju ogleda se u stepeni senzibilnosti za takve trenutke. Neka je iluzija ta misao o sebi, kao *akcionoj žizi*, sfera, neka je ištešna vizija taj njegov istorski uspon, subjekt živiti, potvrđuje se već *kao generičko biće* u svetu koji i bez toga teče i, bez njega još više, išteče drevna pitanja smisla, sudbine, života.

487/63
451

Miroslav EGERIĆ

„POLJA“ uredjuju: Gojko JANJUŠEVIĆ, Tomislav KETIG, Želimir PETROVIĆ, Bogdan POZNANOVIC, Dejan POZNANOVIC, Milet RADOVANOVIC i Milan A. TABAKOVIC. — List izdaje NIP „Progres“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20 I. — Tekući račun br. 151-1/11-514. — Redakcija „Polja“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20 I. Tel. 33-60. — Rukopise treba slati otkucane na pisačoj mašini. Neobjavljeni rukopisi se ne vraćaju. — Preplate na 10 brojeva 300 dinara. Pojedini broj 30 dinara. — Stampa „Forum“, Novi Sad. Crtiži: Ferenc DEAK.